

ถอดบทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จเพื่อเป็นแนวทางการจัดการขยะ
อย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังดง หมู่ 1 ตำบลวังดง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

**LESSON LERNT FROM SUCCESSFUL COMMUNITY
SOLID WASTE MANAGEMENT TO ESTABLISH PARTICIPATORY
SOLID WASTE MANAGEMENT GUIDELINE FOR WANGDONG COMMUNITY
MU 1 TAMBON WANGDONG AMPHOE MUANG KANCHANABURI**

นภาพวิวัฒน์ เมสนุกุล¹ ผศ.ดร. สิทธิพงษ์ ดิลกวิช² และ อ.ดร. สุวรรณมา กิจผาติ บุญदानน³

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการถอดบทเรียน การจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่ ที่ประสบความสำเร็จ และศึกษาการดำเนินกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนรวมทั้งหาแนวทางในการจัดการปัญหาขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังดง หมู่ 1 ตำบลวังดง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษากการถอดบทเรียนพบว่า ปัญหาขยะในชุมชนเป็นปัญหาสำคัญและเกิดขึ้นได้กับชุมชนทั้งในระดับเทศบาลและระดับตำบล ทำให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และสาเหตุเกิดเนื่องมาจากประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ความร่วมมือ ขาดงบประมาณ ตลอดจนไม่มีพื้นที่จัดการอย่างเหมาะสมในการจัดการขยะ สำหรับการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนนั้น ได้แก่ จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจกับคนในชุมชน การถอดปลั๊กระบบความสำเร็จในการจัดการขยะ การศึกษาดูงาน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชน ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมประชุม วางแผนการดำเนินการ ร่วมลงทุน ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินติดตามผล ทำให้ปริมาณขยะลดลงได้ในที่สุด และสำหรับผลการศึกษาค้นคว้าดำเนินกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังดงนั้น พบว่า เกิดการดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ทำให้ชุมชน วังดงเกิดความสามัคคี เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน โดย ผ่านกระบวนการ ร่วมคิด ร่วมจัดตั้งกลุ่ม ร่วมเป็นผู้นำ ร่วมวางแผน ร่วมลงทุน ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของกิจกรรมต่างๆ

ผลการวิเคราะห์แนวทางในการจัดการปัญหาขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง พบว่า ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องมีแนวทางการจัดการปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่ยังคงขาดการวิเคราะห์ระบบและวิสัยทัศน์ร่วมกันกับทุกๆ ฝ่าย เพื่อการแก้ไขปัญหาในระยะยาวต่อไป

คำสำคัญ : การถอดบทเรียน, ปัญหาขยะชุมชน, กระบวนการมีส่วนร่วม

Abstract

The objective of this research is to study to gain lesson learnt from the success of community solid waste management in various provinces. To gain lesson learnt from the success of public participation in different activities in Wangdong Community, and suggest a guideline of community solid waste management in Wangdong Community, Mu 1, Tambon Wangdong, Amphoe Muang, Kanchanaburi Province. The result of the study to gain lesson shows that community of solid waste is problems in the community are critical issues and emerging community and municipal level and district level affects human health and environment. The cause of problem are local people had not adequate knowledge, understanding, cooperation, budget management, without land filling. For solid waste management, including training for better understanding with people in the community, to gain experience from the success of community solid waste management procedure participates in thinking, meeting, planning, investment, practice, in sharing benefit, and evaluation, making solid waste decrease. For the study group activities like the participation of the community found activity groups. making harmony, economic development, society and community. Comprising participatory in thinking, establish the group, share a leader , meeting, planning, investment, practice, in sharing benefit, and evaluation that depend on the suitability of activities.

The result of suggest a guideline of community solid waste management found shows that community and relevant organization have guidelines for waste management problems in the community, but still lack of vision in analyzing the whole system to solve the conflict in the long run together.

KEYWORD : TO GAIN LESSON, COMMUNITY WASTE PROBLEMS, PARTICIPATION

¹นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล

²อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล

³อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา มหาวิทยาลัยมหิดล

1. บทนำ

ปัญหาขยะชุมชนนั้นเป็นปัญหาสาธารณะ ที่ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในระดับเทศบาล และระดับ ชุมชน เพราะ บุคลากร ยังขาดความรู้และเทคนิควิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสม (กรมควบคุมมลพิษ , 2551) ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ของชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็น (ไพจิตร วสันตเสนา นนท์ และคณะ , 2548) จะเห็นได้ว่า ชุมชนในประเทศไทยสามารถรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ได้ เช่น กลุ่มส่งเสริมฟื้นฟูการเกษตร กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ อันเนื่องมาจากมีผลประโยชน์เกิดขึ้นอย่างชัดเจน หากแต่การจัดการปัญหาขยะชุมชนยังไม่สามารถทำได้ และทำได้ไม่ดีในหลายๆชุมชน

(ชัยอนันต์ สมุทวณิชและคณะ, 2544) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกชุมชนวังด้งเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีความพร้อมสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี แต่ยังเป็นชุมชนที่เกิดปัญหาขยะชุมชนอยู่และปัจจุบันปัญหาดังกล่าวก็ยังไม่มีการดำเนินการแก้ไขทำให้เกิดปัญหาขยะกับชุมชน หากมีการนำบทเรียนการจัดการขยะชุมชนของพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จมาปรับใช้กับการจัดการปัญหาขยะก็จะสามารถทำให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะทำการถอดบทเรียนโครงการจัดการขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้ง เพื่อเสนอแนวทางการจัดการปัญหาขยะชุมชนที่ได้ เพื่อให้ชุมชนวังด้งหมู่ที่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี มีการจัดการปัญหาขยะชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืนตลอดจนสามารถนำแนวทางที่ได้ไปใช้กับชุมชนอื่น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ถอดบทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่อื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ
2. ถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมของชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
3. เสนอแนวทางการจัดการปัญหาขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 พื้นที่เป้าหมาย

- ชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

3.2 ช่วงเวลาของการเก็บข้อมูล

- ระยะเวลาการเก็บข้อมูลย้อนหลัง 5 ปี ในเชิงการเก็บรวบรวมขยะ ปริมาณขยะ องค์ประกอบขยะ ประเภทและขนาดของภาชนะที่รองรับ หลักเกณฑ์ มาตรฐานของ ภาชนะที่รองรับ การคัดแยกขยะ การลดปริมาณขยะ การขนถ่ายและการขนส่งขยะ ตลอดจนวิธีการกำจัดขยะ

- ระยะเวลาในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลตลอดจนการดำเนินการจัดเวทีเพื่อหาแนวทางการจัดการปัญหาขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งแต่กรกฎาคม 2551 - กุมภาพันธ์ 2552

3.3 เนื้อหา

การศึกษาและวิจัยครั้งนี้ เป็นการถอดบทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่อื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ พร้อมทั้งถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมของชุมชนวังด้ง แล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการจัดการปัญหาขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

4. ขั้นตอนการศึกษา

ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการวิจัยในภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ และการจัดเวที ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีเครื่องมือ

ประกอบการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ สมุดบันทึกเวลาออกภาคสนาม (Field notes) กล้องถ่ายภาพและเครื่องบันทึกเสียง (สุภางค์ จันทวานิช, 2537) โดยมีขั้นตอนดังนี้

4.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของกิจกรรม กิจกรรมการรวมกลุ่ม กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลลัพธ์ของกิจกรรม หน่วยงานที่สนับสนุน ปัญหาและอุปสรรคตลอดจนวิธีการแก้ไข ผู้วิจัยจึงใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบันของการจัดการปัญหาขยะชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่มีสิทธิ์ในการตัดสินใจเนื่องจากทำหน้าที่ปกครองระดับท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน
- 2) หน่วยงานภาครัฐซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลความเรียบร้อยในพื้นที่ ได้แก่ นายกองดี การบริหารส่วนตำบลวังด้ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลวังด้ง และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลวังด้ง จำนวน 3 คน
- 3) เจ้าอาวาสวัดวังด้ง เป็นที่นับถือและศรัทธาตลอดจนเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน และวัดเป็นสถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของหมู่บ้าน จำนวน 1 รูป
- 4) ผู้อำนวยการ โรงเรียนวังด้ง เป็นผู้ดูแลการประชาสัมพันธ์ภายในหมู่บ้านเนื่องจากโรงเรียนวังด้งเป็นศูนย์กลางการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร จำนวน 1 คน
- 5) ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอเมืองกาญจนบุรี ซึ่งเป็นผู้นำนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) ในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน จำนวน 1 คน
- 6) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้นำในการประชุมเกี่ยวกับกิจกรรมและเรื่องสุขภาพของหมู่บ้าน จำนวน 5 คน
7. ชาวบ้านที่อยู่ใกล้กับหลุมขยะ พื้นที่ใกล้กับสถานีอนามัยวังด้ง เนื่องจากเป็นจุดสังเกตการณ์เวลาชาวบ้านนำขยะมาทิ้งที่หลุมขยะ จำนวน 1 คน

4.2 การจัดเวที (Stage Arrangement)

เพื่อระดมความเห็นจากกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ของชุมชนวังด้ง โดยนำเสนอข้อมูลจากการถอดบทเรียนความสำเร็จการจัดการขยะชุมชนของพื้นที่อื่นมาร่วมวิเคราะห์และสังเคราะห์กับ ข้อมูลด้าน ปริมาณและองค์ประกอบขยะชุมชนวังด้ง และข้อมูลจาก การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อหาแนวทางในการจัดการขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยการนำเสนอข้อมูลจากการถอดบทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่อื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จในระดับเทศบาล ได้แก่ เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรีและ ในระดับชุมชน ได้แก่ ชุมชนเมืองบัว จังหวัดร้อยเอ็ด มาร่วมวิเคราะห์และสังเคราะห์กับข้อมูลด้านปริมาณและองค์ประกอบขยะชุมชนวังด้ง การดำเนินกิจกรรมของชุมชนวังด้ง ว่ามีขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างไรเพื่อให้ได้แนวทางการจัดการปัญหาขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้งต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินการจัดเวที ดังนี้

- 1) ติดต่อประสานงานกลุ่มเป้าหมายที่ได้คัดเลือกได้ละติดต่อสถานที่ดำเนินการจัดเวทีโดยใช้สถานีอนามัยวังด้งเป็นสถานที่จัดเนื่องจากเป็นเจ้าของพื้นที่ที่ชาวบ้านนำขยะมาทิ้ง
- 2) เตรียมข้อมูลเกี่ยวกับบทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี และชุมชนเมืองบัว จังหวัดร้อยเอ็ด

3) จัดทำข้อมูล Power Point เพื่อประกอบการบรรยายดังมีรายละเอียดในการนำเสนอ ดังนี้

- สถานการณ์ขยะในปัจจุบันของประเทศไทย แล้วโยงเข้าสู่ชุมชนวังคั้งว่ามีปัญหาอย่างไรและผู้วิจัยได้ทำการถอดบทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ เทศบาลนครนนทบุรี และชุมชนเมืองบัวพบว่ามีการอย่างไรบ้าง
- สถานการณ์การจัดการขยะของชุมชนวังคั้งจากอดีตถึงปัจจุบัน จากนั้นผู้วิจัยกล่าวถึงกิจกรรมกลุ่มต่างๆในชุมชนวังคั้งนั้นเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นอย่างดี แต่การจัดการดำเนินงานขยะทำไมไม่มีการจัดการ
- จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการสังเกต สัมภาษณ์ และได้ทำการแยกองค์ประกอบขยะ พบว่ามีปริมาณมากน่าจะช่วยกันในปัจจุบันนี้เพราะ ในปัจจุบันมีการริเริ่มดำเนินการจัดการขยะกันบ้างแล้ว
- หาแนวทางการจัดการขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยให้เหมาะสมกับสภาพของชุมชนวังคั้ง โดยนำบทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากเทศบาลนครนนทบุรีจังหวัดนนทบุรี และชุมชนเมืองบัว จังหวัดร้อยเอ็ด มาเป็นกรณีตัวอย่าง
- เมื่อทราบผลการดำเนินการที่วางแผนการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม และทำการสรรหาคนให้เหมาะสม หาเจ้าภาพในการดำเนินการโดยกำหนดระยะเวลา แผน /นโยบายของท้องถิ่นเป็นอย่างไร เพื่อนำไปสู่การจัดการปัญหาขยะชุมชนวังคั้งอย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป รวมทั้งทำให้ ชุมชนสามารถเป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการขยะชุมชนได้ในอนาคต

4.3 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation)

การเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมการประชุมของสมาชิกกลุ่มกิจกรรม 7 กลุ่มกิจกรรมในชุมชน เพื่อสังเกตกระบวนการวางแผน การดำเนินการ ของแต่ละกลุ่มดังกล่าวประกอบด้วยขั้นตอนใดบ้างพร้อมทั้งไปสำรวจพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะชุมชนและสังเกตการณ์การนำแผนงานไปปฏิบัติ โดยใช้สมุดบันทึกเวลาออกภาคสนาม กล้องถ่ายภาพและเครื่องบันทึกเสียง เพื่อหาแนวทางในการจัดการปัญหาขยะชุมชนวังคั้ง หมู่ 1 ตำบลวังคั้ง อำเภอมือง จังหวัดกาญจนบุรีต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทราบว่าในกิจกรรมใดๆที่มีการดำเนินการโดยเริ่มจากแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนก็จะสามารถทำให้กิจกรรมหรือโครงการใดๆประสบความสำเร็จ ดังที่ชุมชนวังคั้งเองมีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มต่างๆมากมายด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มส่งเสริมฟื้นฟูการเกษตร กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร กลุ่มออมทรัพย์ในโครงการพระราชดำริ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มประปาหมู่บ้านและกลุ่มแม่บ้านสิ่งประดิษฐ์พวงหรีดดอกไม้จันทร์ ซึ่งเป็นการแสดง ความเข้มแข็งของชุมชนจากการดำเนินกิจกรรมแสดงให้เห็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่ดีที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ ผู้วิจัยจึงสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อทราบสถานการณ์การจัดการ ขยะชุมชนจากผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลความเรียบร้อยในพื้นที่ เจ้าอาวาสวัดวังคั้ง ผู้อำนวยการและครูโรงเรียนวังคั้ง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหมด 14 คน โดยจะค้นหาประเด็นของปัญหาและวิธีการในการจัดการขยะชุมชนที่ผ่านมตลอดจนแนวทางในการจัดการขยะชุมชน หมู่ 1 ตำบลวังคั้ง อำเภอมือง จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดครบถ้วนและมีความสมบูรณ์มากที่สุด

5. การตรวจสอบข้อมูล

ภายหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรง น่าเชื่อถือ และมีความสมบูรณ์เพียงพอที่จะตอบปัญหาการวิจัย โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) การตรวจสอบด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) และการให้ผู้ให้ข้อมูลได้ทบทวนข้อมูลและการตีความของผู้วิจัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2537) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การตรวจสอบด้านข้อมูล โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลายๆ ท่าน ที่มีความแตกต่างกันในด้านอายุ อาชีพ บทบาทในชุมชน และบทบาทในการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม (สุภางค์ จันทวานิช, 2537)

2. การตรวจสอบด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลหลาย ๆ วิธี ได้แก่ วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดเวทีโดยเลือกใช้แต่ละวิธีให้เหมาะสมกับสถานการณ์และประชากรที่ศึกษา (สุภางค์ จันทวานิช, 2537)

3. การให้ผู้ให้ข้อมูลทบทวนข้อมูลและการตีความของผู้วิจัย คือ ภายหลังจากการสัมภาษณ์และซักถามแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลและการตีความที่ได้บันทึกไว้กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูล อ่านทบทวน และปรับปรุงแก้ไขให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2537)

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ ที่กำหนดไว้ทั้งหมดมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการตีความ (Interpretation) เพื่อสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาทั้งหมด แล้วนำมาเรียบเรียง อภิปรายผลการศึกษา โดยการนำเสนอข้อมูลจากการถอดบทเรียนการจัดการขยะชุมชนของพื้นที่อื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ มาร่วมวิเคราะห์และสังเคราะห์กับข้อมูลด้านปริมาณและองค์ประกอบขยะชุมชนวังดัง ตลอดจนพร้อมทั้งรวบรวมบทเรียนความเป็นมาของกิจกรรมกิจกรรมการรวมกลุ่ม กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลลัพธ์ของกิจกรรม หน่วยงานที่สนับสนุน ปัญหาและอุปสรรคตลอดจนวิธีการแก้ไข จากนั้นนำมาสังเคราะห์ร่วมบทเรียนที่ได้จากการจัดการขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของพื้นที่อื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จและจากบทเรียนการดำเนินกลุ่มกิจกรรมของชุมชนวังดัง เพื่อหาแนวทางในการจัดการขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนวังดังมีการจัดการปัญหาขยะชุมชนที่เหมาะสมและยั่งยืนต่อไป (สุภางค์ จันทวานิช, 2537)

7. ผลการศึกษา

7.1 ความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะชุมชนในระดับเทศบาล

ผู้วิจัยได้คัดเลือกเทศบาลนครระยอง และเทศบาลนครนทบุรี เป็นกรณีศึกษาของความสำเร็จในด้านนี้ที่เกิดขึ้นในเขตเมือง เนื่องจากลักษณะของเทศบาลนครทั้งสองแห่งเป็นชุมชนเมืองที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง อันเป็นปัจจัยในการดึงดูดผู้คนเข้ามาทำงานในพื้นที่นี้อย่างต่อเนื่องและก่อให้เกิดชนิดและปริมาณขยะสูง

ทั้งนี้เทศบาลนครระยองมีลักษณะเด่นของชุมชนเมืองเชิงอุตสาหกรรม มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้ประชากรจากต่างถิ่นย้ายเข้ามาทำงานเพิ่มขึ้น จึงส่งผลให้เกิดปัญหาขยะชุมชนตามมา และในอนาคตอาจส่งผลให้

เกิดปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ในการฝังกลบขยะ ปัญหาขยะนี้เกิดจาก ประชาชนทิ้งขยะอย่างไม่ถูก วิธีประกอบกับเจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอต่อการกำจัด ปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น (สถาบันวิจัยใหม่ท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจากการสัมภาษณ์คุณพิชชา มากมี นักวิชาการสุขาภิบาล สำนักงานเทศบาลนครระยองเมื่อ 22 มีนาคม 2551) เทศบาลนครระยองจึงมีแนวคิดในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกแก่เด็ก เยาวชน และประชาชน ให้รู้จักการคัดแยกขยะ สร้างคุณค่าของขยะและทิ้งขยะอย่างถูกวิธี โดยเริ่มจากในครัวเรือน โรงเรียนหรือสถานประกอบการ และมีกิจกรรม ดังนี้ 1) กิจกรรม ขยะแลกไข่ โดยใช้หลักเปรียบเทียบมูลค่าของขยะขายได้กับราคาของไข่ 2) การจัดตั้งธนาคารขยะ จัดทำขึ้นเพื่อปลูกฝังจิตใจให้กับเด็กนักเรียนในการคัดแยกขยะและส่งเสริมนิสัยการออมทรัพย์ 3) การทำขยะหอม เพื่อเป็นการลดปริมาณขยะและใช้ประโยชน์จากขยะ โดยนำขยะอินทรีย์ที่ย่อยสลายได้มาทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ การคัดแยกขยะรีไซเคิลก่อนทิ้งและนำขยะมีค่ามาเข้าร่วมโครงการ โดยมีองค์กร UNDP โครงการส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง (ไลฟ์) สนับสนุนงบประมาณ (สถาบันวิจัยใหม่ท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจากการสัมภาษณ์คุณพิชชา มากมี นักวิชาการสุขาภิบาล สำนักงานเทศบาลนครระยองเมื่อ 22 มีนาคม 2551)

ในขณะที่เทศบาลนครนนทบุรีมีลักษณะ ของชุมชนเป็น จังหวัดที่มีอาชีพทางด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก ทำให้เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ประสบกับปัญหาเรื่องปริมาณขยะที่มีเป็นจำนวนมาก ถึง 290 ตันต่อวัน ทั้งขยะในครัวเรือน ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะของเทศบาลสูง และที่ทิ้งขยะไม่เพียงพอ เทศบาลจึงมีแนวคิดที่จะหาวิธีในการแก้ไขปัญหาปริมาณขยะที่ต้นเหตุ โดยการจัดโครงการบริหารจัดการขยะแบบครบวงจร ในปี 2543 ได้แก่ 1) โครงการรณรงค์ลดปริมาณขยะ โดยการ ประสานงานกับศูนย์วิจัยและฝึกอบรม กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเจ้าหน้าที่ ของเทศบาล ไปอบรมเรื่องการลดปริมาณขยะรีไซเคิล วิธีการคัดแยกขยะ และการนำขยะรีไซเคิลกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ การศึกษาดูงานร้านวงษ์พาณิชย์ จังหวัดพิษณุโลก เพื่อศึกษาวิธีการและกระบวนการคัดแยกขยะ เชิญผู้นำชุมชนและประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็นเพื่อร่วมหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาขยะ และเผยแพร่ความคิดเรื่องประโยชน์ในการลดปริมาณขยะ 2) การแยกขยะรีไซเคิล โดยติดต่อกับชุมชนเพื่อเข้าร่วมโครงการและประสานงานกับร้านรับซื้อของเก่าเพื่อรับซื้อขยะรีไซเคิล และยังมี การประสานงานกับองค์กร ESCAP เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจำนวน 5,000 เหรียญสหรัฐ เพื่อใช้ในการดำเนินโครงการนำร่องเก็บขยะรีไซเคิลในปี 2546 3) การผลิตปุ๋ยชีวภาพและน้ำจุลินทรีย์ EM และจัดทำเอกสารเพื่อเผยแพร่ความรู้ และสนับสนุนให้ประชาชนทำปุ๋ยหมักและน้ำจุลินทรีย์ EM ใช้ในครัวเรือน 4) กิจกรรมธนาคารขยะรีไซเคิล โดย การ ประสานงานกับมูลนิธิรักษ์พลังงาน เพื่อสิ่งแวดล้อม เพื่อจัดทำโครงการธนาคาร ขยะ ในโรงเรียน โดยจัดส่งวิทยากร ให้ความรู้แก่เด็กนักเรียน จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ (สัมภาษณ์คุณเพิ่มพงษ์ พุ่มวิเศษ นักบริหารงานสาธารณสุข 6 เทศบาลนครนนทบุรี เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2551)

7.2 ความสำเร็จของการบริหารจัดการขยะชุมชนในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล

ชุมชนตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน เป็นชุมชนที่มีปริมาณขยะที่ไม่สามารถย่อยสลายเองได้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จึงส่งผลก่อให้เกิดความขัดแย้ง นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อการค้ารงชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งทางตรงและทางอ้อม (สมชาย ศิริมาตร และคณะ, 2546) ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลจึงตระหนัก ปัญหาขยะชุมชนจึงได้นำรูปแบบการกำจัดขยะ

ด้วยตนเองในระดับครัวเรือนตั้งแต่ปี 2542 เป็นต้นมา โดยในแต่ละครัวเรือน มีหลุมกำจัดขยะของตนเอง และมีการจัดหาลังขยะมาไว้ในบริเวณชุมชนอีกด้วย

ชุมชนตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ได้รับผลกระทบ จากปัญหาขยะมูลฝอยที่ทางเทศบาลนำไปทิ้งในพื้นที่ป่าโคกอีหลู่เฉลี่ยประมาณ 5 ตันต่อวัน ทำให้เกิดกลิ่นเหม็นรบกวนแก่คนในชุมชน ต่อมาในปี 2540 ชาวบ้านได้ร้องเรียนต่อนายอำเภอ แต่ปัญหายังดำเนินอยู่ และในปี 2541 ชาวบ้านร้องเรียนต่อนายอำเภอ อีกครั้ง ทำให้มีการแก้ไขโดยการเผาขยะ และใช้สารเคมีกำจัดแมลงวัน แต่ผลกระทบก็ตามมา ได้แก่ เกิดควั่นพิษ กลิ่น และฝุ่นกระจายเป็นบริเวณกว้าง โดยเฉพาะถนนสายวาปีปทุม ทำให้เกิดอุบัติเหตุแก่ผู้ที่ขับจักรยานพาหนะ และในปี 2545 จึงเกิดการประชุมของชาวบ้านเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนดังกล่าว (วิวัฒน์ สวาศรี และคณะ, 2546)

ชุมชนบ้านเมืองบัว ตำบลเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีปัญหาขยะมูลฝอยตามที่สาธารณะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกวัน แต่ไม่มีสถานที่ ฝังกลบ จึงทำให้พบเศษของพลาสติกบรรจุอาหาร เปลือกผลไม้ กระป๋องน้ำดื่ม เป็นต้น ที่กระจายตามริมถนนในชุมชน ส่วนในที่สาธารณะเมื่อมีลมพัดแรงหรือมีสัตว์คุ้ยเขี่ยก็ทำให้ขยะกระจาย ส่งกลิ่นเหม็น ทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค องค์การบริหารบ้านเมืองบัวไม่มีการจัดการขยะอย่างจริงจัง ไม่มีงบประมาณในการจัดการขยะและขาดบุคลากรในการจัดเก็บ ขยะและคนในชุมชนก็ทิ้งขยะไม่ถูกวิธี (ไพจิตร วสันตเสนานนท์ และคณะ, 2548)

7.3 การวิเคราะห์ปัจจัยร่วมแห่งความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ของเทศบาลนครระยอง ได้แก่ ความตั้งใจใน การสนับสนุน ของคณะผู้บริหารเทศบาลนคร ระยองในการกำจัดขยะมูลฝอย โดยจัดให้มีการอบรมความรู้พร้อมทั้งการมีกิจกรรมและประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับ การคัดแยกขยะ อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดทำกิจกรรมต่างๆ ส่งผลให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ และทำให้ชุมชนสะอาด รวมทั้งเกิด ความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งประชาชนในชุมชน โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การดำเนินโครงการนี้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง จุดเด่นของวิธีการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน คือ ความ เข้มแข็งของเทศบาลที่แสดงถึงศักยภาพของความเป็นผู้นำของเจ้าหน้าที่และการประชาสัมพันธ์ทางงบประมาณของเทศบาลนครระยองจากในและนอกชุมชน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของเทศบาลนครนนทบุรี ได้แก่ การสนับสนุนของคณะผู้บริหารในการแก้ปัญหาขยะและสิ่งแวดล้อม ของพื้นที่ โดยการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชน โรงเรียนต่างๆ และผู้ประกอบการ ในการคัดแยกขยะ และการประชาสัมพันธ์โครงการอย่างต่อเนื่อง จุดเด่นของวิธีการแก้ไขปัญหาขยะชุมชน คือ ทางเทศบาลได้บรรจุโครงการการบริหารจัดการขยะแบบครบวงจรไว้ในแผนพัฒนา 5 ปีของทางเทศบาล และในปี 2547 มีแผนที่จะขยายการรณรงค์ลดปริมาณขยะและคัดแยกขยะ สำหรับผู้อยู่อาศัยในอาคารชุด และมีแผนที่จะขยายกำลังการผลิตปุ๋ยชีวภาพจาก จำนวน 5 ตัน เป็น 20 ตัน/วัน ซึ่งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นสามารถนำโครงการนี้ไปดำเนินการได้

สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมของเทศบาลทั้ง 2 พื้นที่ข้างต้นใช้กระบวนการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน โดยการให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนและตั้งแต่เริ่มดำเนินการ 6 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่ 1) ร่วมคิด เริ่มจาก แนวคิดในการหาสาเหตุของการเกิดปัญหาขยะและค้นคิดกิจกรรมเพื่อความเหมาะสมในการแก้ไขปัญหาของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ 2) ร่วมเป็นผู้นำและวางแผน โดยเกิดจากการวางแผนการดำเนินงานของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้นำของกลุ่มในโรงเรียนและชุมชน เพื่อปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อร่วมกัน

แก้ปัญหาตลอดจนวางแผนด้านงบประมาณต่อไป 3) ร่วมลงทุน ซึ่งได้รับเงินสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ และจากองค์กรภาคเอกชน 4) ร่วมปฏิบัติ จะมีการรวบรวมวัสดุรีไซเคิลทั้งหมด เพื่อลดภาระและระยะเวลา ในการจัดเก็บรวบรวมและ การขนส่งไปยังร้านรับซื้อของเก่า และประชาสัมพันธ์ตามชุมชนต่างๆ เพื่อให้คว ามรู้และติดต่อกับชุมชนที่พร้อมเข้าร่วมโครงการเพื่อสร้างเครือข่ายในและนอกประเทศ 5) ร่วมติดตามและประเมินผล มีการประเมินผลการจัดกิจกรรมต่างๆ จากปริมาณขยะลดลงอย่างต่อเนื่อง ประชาชนในเขตเทศบาลมีความรู้และความเข้าใจในวิธีการลดปริมาณขยะ การคัดแยกขยะ การใช้ประโยชน์จากขยะรีไซเคิลมากขึ้น 6) ร่วมรับผลประโยชน์ หน่วยงานภาครัฐประหยัดงบประมาณและประหยัดเวลา ในการจัดกิจกรรม และชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการแบ่งปันปันส่วนในกิจกรรม ตลอดจนนักเรียนมีรายได้ส่วน โรงเรียนก็มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาดขึ้น

ปัจจัยแห่งความสำเร็จและ จุดเด่นของวิธีการแก้ไขปัญหามูลขยะชุมชน ทั้ง 3 ชุมชน มีดังต่อไปนี้

1. ชุมชนตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จรม จังหวัดน่าน มีกิจกรรมการจัดการขยะ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งหมด 6 ขั้นตอน คือ 1) ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชนที่ร่วมกันคิดค้นหาสาเหตุ ของปัญหาเพื่อนำไปสู่การจัดการลดปริมาณขยะชุมชนที่เกิดขึ้นต่อไป 2) ร่วมเป็นผู้นำและวางแผนการดำเนินกิจกรรมโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ 3) ร่วมลงทุน โดยจัดให้มีกองทุนถังขยะ ซึ่งมีกลุ่ม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)เป็นผู้จัดซื้อให้ ส่วนในระดับตำบลองค์กรบริหารส่วนตำบลน้ำพาง จัดซื้อถังขยะที่ทำจากยางรถยนต์มามอบให้แต่ละหมู่บ้านวางไว้ตามจุดต่างๆ 4) ร่วมปฏิบัติงาน โดยการรณรงค์ให้แต่ละหลังคาเรือนมีถังขยะในห้องครัว และยังรณรงค์ให้ชุมชนมีหลุมกำจัดขยะภายในบริเวณบ้านของตนเอง 5) ร่วมติดตามและประเมินผล ทางองค์กรบริหารส่วนตำบลน้ำพางมีนโยบายการจัดประกวดหมู่บ้านภายใต้โครงการบ้านสะอาด ดอกไม้งามโดยเน้น ความสวยงาม ของหมู่บ้าน 6) ร่วมรับผลประโยชน์เป็นการรับผลประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย (สมชาย ศิริมาตร และคณะ, 2546)

2. ชุมชนตำบลหนองแสง อำเภอเวียงพางลม จังหวัดมหาสารคาม มีกิจกรรมการจัดการขยะ ได้แก่ กิจกรรมการลดขยะโดยการแยกขยะแล้วนำไปขายที่ร้านรับซื้อของเก่า การศึกษาดูงาน และปฎิชีวภาพ เป็นต้น สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมมีทั้งหมด 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ร่วมคิดค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาขยะชุมชนที่เกิดขึ้น และมีการดำเนินการหาวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าว 2) ร่วมเป็นผู้นำและร่วมวางแผนการดำเนินกิจกรรม มีการวางแผนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยดีโดยการร่วมประชุมของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเกิดแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกัน 3) ร่วมลงทุน ระหว่างเทศบาลตำบลหนองแสงและโรงเรียนที่เข้ามามีบทบาทสนับสนุนทางด้านงบประมาณ 4) ร่วมปฏิบัติงานชุมชนมีการกำจัดขยะภายในครัวเรือนก่อนการนำไปทิ้ง และแยกขยะ ที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ใหม่ เพื่อนำไปจำหน่ายให้กับร้านรับซื้อของเก่าที่เข้าร่วมกิจกรรม 5) ร่วมติดตามประเมินผล โดยการจัดทำโครงการประกวดชุมชนสวยงามน่าอยู่ โดยจัดให้ชุมชนที่สนใจเข้าร่วมโครงการ 6) ร่วมรับผลประโยชน์ ลดภาระการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ มีการสนับสนุนเงินงบประมาณจากภาคเอกชน มากขึ้นในการทำกิจกรรมต่างๆ (วิวัฒน์ สวาศรี และคณะ, 2546)

3. ชุมชนบ้านเมืองบัว ตำบลเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีกิจกรรมการจัดการขยะ ได้แก่ โครงการ ประชาสัมพันธ์ โครงการหน้าบ้านนำมอง เป็นต้น และสำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมมีทั้งหมด 6 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่ 1) ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดจากการร่วมคิดพิจารณาจากการเพื่อให้ได้โครงการที่เหมาะสมกับชุมชนเพื่อนำไปสู่การวางแผนต่อไป 2) ร่วมเป็นผู้นำและร่วมวางแผนเพื่อวางแผนการดำเนินงานตามโครงการที่ได้ตั้งขึ้น 3) ร่วมลงทุนโดยผ่าน โครงการทอดผ้าป่ารีไซเคิล

เป็นการ ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนและเห็นคุณค่าของขยะ มูลฝอย 4) ร่วมปฏิบัติงาน จะมีชุมชนเป็นหลักในการจัดทำโครงการและกิจกรรมแก้ไขปัญหาขยะชุมชน นอกจากนี้ยังใช้บทเรียนจากการทำงานโดยการถ่ายทอดความรู้ให้กับตัวแทนชุมชน เพื่อนำไปถ่ายทอดให้กับประชาชนในชุมชน 5) ร่วมติดตามประเมินผล โดยการจัดทำโครงการ หน้าบ้านนำมองเพื่อประเมินว่าบ้านใดเป็นผู้มีคุณสมบัติได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวด และ 6) ร่วมรับผลประโยชน์ กิดความร่วมมือกันระหว่างชุมชนและหน่วยงานราชการเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ โครงการชุมชนอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล เป็นต้น และการนำโครงการเป็นแบบอย่างนำไปใช้กับชุมชน (ไพจิตร วสันตเสนานนท์ และคณะ , 2548) จุดเด่นของวิธีการแก้ไขปัญหาขยะชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนในระดับองค์การบริหารส่วนตำบลมีมากกว่า เนื่องจากคนในชุมชนเดียวกันย่อมมีการสื่อสารระหว่างกัน มีความใกล้ชิดระหว่างกัน โดยผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ แต่หากหน่วยงานราชการเข้ามามีบทบาทในการจัดการคนในชุมชนจะมีความรู้สึกไม่คุ้นเคยและทำให้การร่วมงานกันมีความยากในระดับหนึ่ง

7.2 บทเรียนความสำเร็จของการบริหารจัดการกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนวังดัง หมู่ 1 ตำบลวังดัง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้คัดเลือก ชุมชนวังดัง เป็นกรณีศึกษาของความสำเร็จในด้านการรวมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จและมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมา จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลุ่มประปาหมู่บ้าน ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2538 ได้รับทุนจาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และจากสมาชิกในกลุ่ม มีกิจกรรมดูแลรักษาประปาประจำหมู่บ้าน โดยผ่านกระบวนการ มีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การร่วมคิดหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับการประปาของหมู่บ้าน จึงเกิดแนวคิดที่จะริเริ่มการร่วมจัดตั้งกลุ่ม 2) ร่วมเป็นผู้นำและ ร่วมวางแผน การบริหารและการดำเนินการแก้ไข 3) ร่วมลงทุน กลุ่มประปาหมู่บ้านนั้นเกิดจากการได้รับทุนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส. เดชา สุขารมณ์) และจากรัฐบาล 4) ร่วมปฏิบัติ จัดหาน้ำสะอาดให้กับชุมชน โดยคิดอัตราค่าบริการ 200 บาทต่อครัวเรือน 5) ร่วมติดตามประเมินผล หลังจากซ่อมแซมแก้ไขก็มีการประเมินผลว่าใช้ได้ดังเดิมและตรวจสอบว่าดำเนินการตามความต้องการหรือไม่ 6) ร่วมรับผลประโยชน์เป็นประโยชน์ต่อทุกคน จะสังเกตได้ว่าในแง่ของการลงทุนสมาชิกในกลุ่มแม้ไม่ได้เป็นผู้ลงทุนเอง ตั้งแต่ต้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส. เดชา สุขารมณ์) บริจาคเงินแต่กลับพบว่าแม้ว่าเวลาจะผ่านมา 14 ปี แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผู้นำกลุ่มกิจกรรมนั่นเอง

2. กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2531 เงินทุนที่ก่อตั้งกลุ่มได้มาจากสมาชิกเพื่อทำไร่ ทำนา โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ร่วมคิดปัญหาและสาเหตุของการเกิดปัญหาการใช้น้ำและการแก้ไขปัญหาให้กับกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร 2) ร่วมเป็นผู้นำและร่วมวางแผน โดยมีกรวางแผนดำเนินงานในการจัดสรรปันส่วนใช้น้ำอย่างเป็นธรรม 3) ร่วมลงทุน โดยที่กลุ่มผู้ใช้น้ำใช้เงินทุนส่วนตัวของสมาชิก เพื่อลงทุน 4) ร่วมปฏิบัติ ประธานและสมาชิกกลุ่มปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานที่ผ่านการยอมรับ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย 5) ร่วมติดตามประเมินผล มีการจัดทำแบบสำรวจความพอใจในการจัดกิจกรรมว่ามีความต้องการอย่างไรบ้างและสมาชิกกลุ่มได้รับความพอใจเพียงใด 6) ร่วมรับผลประโยชน์ สามารถกู้เงินได้ในวงเงินไม่เกิน 5,000 บาทต่อคนต่อครอบครัว ทำให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัวมากขึ้น จะสังเกตได้ว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร ใช้จ่ายเงินทุนส่วนตัวของสมาชิกในกลุ่มด้วยความสมัครใจ ส่งผลทำให้สมาชิกเกิดความพอใจ เนื่องจาก มีการสำรวจความต้องการของสมาชิกกลุ่มอยู่เสมอและเกิดการตอบสนองเป้าหมายของกลุ่มอย่างแท้จริง

3. กลุ่มส่งเสริมฟื้นฟูการเกษตร ก่อ ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2540 โดยได้รับทุนจากรัฐบาล ได้แก่ กรมส่งเสริมฟื้นฟูเพื่อการเกษตร (กพส.) จำนวน 1 ล้านบาทต่อชุมชน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ร่วมคิดปัญหาและสาเหตุของการเกิดปัญหาและการใช้เงินหมุนเวียนของกลุ่ม 2) ร่วมเป็นผู้นำและร่วมวางแผน โดยการมีการวางแผนดำเนินงาน โดย การจัดหาบุคลากรผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดตั้งกลุ่มทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่ง กันและกัน 3) ร่วมลงทุน ใช้เงินทุนของสหกรณ์การเกษตรตลอดจนงบประมาณ ในการศึกษาดูงาน 4) ร่วมปฏิบัติ สมาชิกในกลุ่มร่วมมือกันปฏิบัติจริง ึ่ง โดยการนำความรู้ที่ได้จากวิทยากรมาดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายตามที่ได้วางแผนไว้ 5) ร่วมติดตามและประเมินผล จะมีผู้ตรวจสอบสหกรณ์การใช้เงินปีละ 3 ครั้ง 6) ร่วมรับผลประโยชน์ สามารถกู้เงินได้ในวงเงินไม่เกิน 40,000 บาททำให้มีเงินใช้จ่ายในครอบครัวเกี่ยวกับการเกษตร จะสังเกตได้ว่า ถ้าภาครัฐหยุดการจัดสรรเงินให้กับสมาชิกก็จะทำให้สมาชิกในกลุ่มต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเอง โครงการนี้อาจจะคงอยู่แต่อาจจะเกิดปัญหามากขึ้นเพราะถ้าหากมีการเก็บค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ก็จะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกว่าเป็นภาระของตนก็อาจจะทำให้ออกจากกลุ่มไปในที่สุด

4. กลุ่มออมทรัพย์ในโครงการพระราชดำริ ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2542 รวมตัวกัน ทำกิจกรรม 2 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มเงินฝากออมทรัพย์และกลุ่มเงินฝากสะสมทรัพย์ โดยเก็บเงินจากสมาชิกขึ้นต่าคณะ 50 บาท และนำไปฝากไว้กับธนาคารเพื่อกา รเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) โดยผ่าน กระบวนการมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ร่วมคิดปัญหาและสาเหตุของการเกิดปัญหาเรื่องเงินออมของกลุ่มออมทรัพย์เดิม ชาวบ้านจึงมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ใหม่ 2) ร่วมเป็นผู้นำ ซึ่งผู้นำกลุ่มเป็นผู้ประสานงานระหว่าง สมาชิกโดย ผ่านการคัดเลือกและยอมรับจาก สมาชิก 3) ร่วมวางแผนการดำเนินงานในการเก็บเงินออมทรัพย์ของสมาชิก 4) ร่วมลงทุน โดยมี การเก็บเงินขึ้นต่ำนจำนวน 50 บาทต่อคน มีดอกเบี่ยอัตราร้อยละ 2 ต่อปี 5) ร่วมปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่วางไว้ และ 6) ร่วมรับผลประโยชน์ สมาชิกมีเงินออมและ ยังสามารถกู้เงินได้ยามจำเป็น ซึ่งจะสังเกตได้ว่ากลุ่มกิจกรรมนี้ มีความแตกต่างจากกลุ่มประปา และฟื้นฟูเกษตรอย่างไรในแง่ของการร่วมคิดจัดตั้งกลุ่ม การเป็นผู้นำ และการร่วมลงทุน ที่แม้ว่าจะเป็นการเก็บเงินจากสมาชิกกลุ่มแต่นำสนใจในด้ำน สามารถออมทรัพย์และสะสมทรัพย์ได้กับธนาคารการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) ทำให้เกิดการสร้างแรงจูงใจกับสมาชิกในกลุ่มมากกว่า

5. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2547 โดยมีกิจกรรมการรวมตัวกันในการจัดการประชุมและจัดทำเวทีประชาคมเพื่อให้ความรู้กับสมาชิกเกิดการ ประสานงาน กับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อจัดทำรายงาน จัดทำบัญชีและสนับสนุนให้มีการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอาชีพ โดยผ่าน กระบวนการมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ร่วมคิดปัญหาและหาวิธีการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับกองทุนของหมู่บ้าน จึงเกิดการจัดตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการดำเนินกองทุน 2) ร่วมเป็นผู้นำและร่วมวางแผน เพื่อให้การพัฒนานั้นต่อเนื่อง 3) ร่วมลงทุน เกิ ดจากทุนของหน่วยงานภาครัฐ ที่สนับสนุนให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม 4) ร่วมปฏิบัติ เพื่อให้สมาชิกมีการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน 5) ร่วมติดตามและประเมินผล โดยการจัดทำรายงานและบัญชีเพื่อตรวจสอบและแก้ไขปัญหา 6) ร่วมรับผลประโยชน์ จะสังเกตได้ว่ากิจกรรมกลุ่มกองทุนหมู่บ้านนี้ มีเครือข่ายมากกว่ากลุ่มออมทรัพย์ในโครงการพระราชดำริ ทำให้สมาชิกเกิดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินกองทุนตลอดจนเสริมสร้างความสามัคคีชนานในชุมชนได้อีกทางหนึ่งด้วย

6. กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ ก่อตั้งขึ้นในปี พ .ศ.2508 โดยการรวมตัวกันของอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยเก็บเงินจากสมาชิกจำนวน 20 บาทต่อคน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม

6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ร่วมคิดในการดำเนินการจัดตั้งกลุ่ม ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในหมู่บ้านที่ต้องการช่วยเหลือกัน กรณีมีใครในชุมชนเสียชีวิต 2) ร่วมเป็นผู้นำและร่วมวางแผน มีการคัดเลือกผู้นำกลุ่มให้เป็นประธานกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ และมีการจัดสรรเงินให้สมาชิกที่เดือดร้อน 3) ร่วมลงทุน เกิดจากการใช้เงินทุนส่วนตัวของสมาชิก 4) ร่วมปฏิบัติ มีการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ 5) ร่วมติดตามประเมินผล มีการสอบถามติดตามถึงความเดือดร้อนในแต่ละครอบครัว 6) ร่วมรับผลประโยชน์ กรณีเกิดเหตุจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องใช้เงิน จะสังเกตได้ว่า กลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ เกิดจากการใช้เงินทุนส่วนตัวด้วยความสมัครใจ จึงทำให้เกิดความพอใจและเกิดการตอบสนองเป้าหมายของกลุ่มอย่างแท้จริง

7. กลุ่มแม่บ้านสิ่งประดิษฐ์พวงหรีดดอกไม้จันทร์ ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2548 จากโครงการอยู่ดีมีสุขของรัฐบาล โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ร่วมคิดหาสาเหตุ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มที่เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ 2) ร่วมเป็นผู้นำและร่วมวางแผน โดยมี องค์การบริหารส่วนตำบลวังด้งและเจ้าหน้าที่อนามัย จัดหาบุคลากรผู้มีความรู้ การประดิษฐ์พวงหรีดดอกไม้จันทร์มาถ่ายทอดให้กับกลุ่มแม่บ้านทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) ร่วมลงทุน ได้รับเงินจากรัฐบาลโครงการอยู่ดีมีสุข โดยการจัดสรรขององค์การบริหารส่วนตำบลวังด้ง 4) ร่วมปฏิบัติ สมาชิกในกลุ่มร่วมมือกันปฏิบัติจริงโดยการนำความรู้ที่ได้จากวิทยากรมาประดิษฐ์พวงหรีดดอกไม้จันทร์ให้บรรลุดตามเป้าหมายที่วางไว้ 5) ร่วมประเมินผลการทำงานมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลเพื่อค้นหาข้อดีและข้อบกพร่องในการประดิษฐ์พวงหรีดดอกไม้จันทร์ 6) ร่วมรับผลประโยชน์ สร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวและยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และช่วยลดความขัดแย้งภายในครอบครัว

7.2.2 การวิเคราะห์ปัจจัยร่วมแห่งความสำเร็จ

จากข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มกิจกรรมต่างๆข้างต้น ทำให้ทราบว่า ในปัจจุบันชุมชนวังด้ง หมู่ 1 เกิดความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม โดยเกิดการ 1) ร่วมคิดปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) ร่วมเป็นผู้นำและร่วมวางแผนดำเนินการ 3) ร่วมลงทุน 4) ร่วมปฏิบัติ 5) ร่วมติดตามประเมินผล และ 6) ร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งแต่ละกลุ่มอาจมีขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่ไม่เท่ากันและแตกต่างกันในบางขั้นตอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของกิจกรรมและต้องรู้จักสร้างศักยภาพของชุมชนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อขอสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมบางกิจกรรม ทำให้กิจกรรมเหล่านั้นขับเคลื่อนไปได้ และการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวก็จะทำให้ประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดการสร้างรายได้ สร้างความสามัคคี และกระตุ้นเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านชุมชน ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของคนในชุมชนที่จะพัฒนาด้านอื่นๆ ได้

8. สรุป

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย 3 ประเด็นประกอบด้วย บทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ การดำเนินกลุ่มกิจกรรมของชุมชนวังด้ง และแนวทางการจัดการปัญหาขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ประเด็นที่ 1 บทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ

ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาขยะชุมชนนั้นมาจากบุคลากรไม่มีความรู้ ในการจัดการขยะงบประมาณไม่เพียงพอ ขาดพื้นที่ในการกำจัดขยะ ตลอดจนขาดความร่วมมือของชุมชนในการช่วยกันแก้ไขปัญหาขยะ ซึ่งมีแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะ คือ กรณีบุคลากรไม่มีความรู้ ก็จะมีการจัดวิทยากรมาให้ความรู้กับบุคลากร การศึกษาดูงานจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จและเครือข่ายต่างๆ เช่น ร้านวงษ์พาณิชย์ ใช้การ

ถอดประสบการณ์จากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จมาประยุกต์ใช้กับชุมชน กรณีที่ขาดพื้นที่ในการจัดการขณะนั้น โดยให้ความสำคัญกับการจัดการปัญหาขยะชุมชนที่ต้นทางด้วยการ คัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้งและนำขยะบางส่วนไปขายเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว การทำปุ๋ยชีวภาพ /ขยะหอม การจัดตั้งธนาคารขยะ ในโรงเรียน โครงการประชาสัมพันธ์ โครงการบ้านนำมอง กิจกรรมขยะแลกไข่ ผลิตภัณฑ์รีไซเคิลจากเศษขยะ โครงการเยาวชนอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม โครงการทอดผ้าป่ารีไซเคิล โครงการหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องชุมชนสะอาดน่าอยู่ และการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะ ส่วนด้านงบประมาณจะหาแหล่งสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงทุน ร่วมประชุม ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ร่วมติดตามและประเมินผล

นอกจากนี้ การถอดบทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ ดังกล่าวยังส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อคิดเห็น ระหว่างกัน ทำให้เกิดความคิดและแนวทางพัฒนาการดำเนินงานในชุมชนของตน ทำให้เกิดเครือข่ายเพื่อจะทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการมีส่วนร่วม คือ ร่วมรับผลประโยชน์นั่นเอง (ศุภวัทย์ พลายน้อย, 2549)

ประเด็นที่ 2 การดำเนินกิจกรรมของชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

จากข้อมูลการดำเนินกิจกรรมต่างอย่างมีส่วนร่วม ทั้ง 7 กลุ่มกิจกรรมดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันชุมชนวังด้ง หมู่ 1 เกิดความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม ของชุมชนโดยแท้จริง ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมจัดตั้งกลุ่ม ร่วมเป็นผู้นำ ร่วมวางแผน ร่วมลงทุน ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และบุคลากรในชุมชน นอกจากนี้ยังทำให้ชุมชนวังด้งประสบความสำเร็จ เกิดการสร้างรายได้ สร้างความสามัคคี เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านชุมชน ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็ง ของคนในชุมชนที่จะพัฒนาด้านอื่นๆ ได้ต่อไป ถือว่าได้ว่าเป็ นการถ่ายทอดความสัมพันธ์อันดี ของคนในชุมชนอันเป็นวิถีชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนและส่งผลให้สังคมมีความสุขได้อีกทางหนึ่ง หากมีการดำเนินงานจัดการปัญหาขยะ ชุมชนด้วยวิธีการเดียวกัน โดยการ นำบทเรียนการจัดการขยะชุมชนจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ ก็จะส่งผลให้ชุมชนวังด้ง สามารถจัดการปัญหาขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมและมีประสิทธิภาพ ทำให้ ปัญหาขยะชุมชนและปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆลดลงไปได้ในที่สุด

ประเด็นที่ 3 แนวทางการจัดการปัญหาขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

แนวทางการจัดการปัญหาขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เริ่มจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลวังด้ง ภาคเอกชน ได้แก่ ตัวแทนจากบริษัทเอกชนในพื้นที่ และภาคชุมชนได้แก่ แกนนำ ตลอดจนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาขยะในพื้นที่ของชุมชนวังด้ง โดยผ่านเวทีที่ใช้ชื่อว่า “การจัดเวทีเพื่อหาแนวทางการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี”

แนวทางการจัดการขยะอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนวังด้ง หมู่ 1 ตำบลวังด้ง อำเภอเมือง

จังหวัดกาญจนบุรี จากเวที พอสรูป ได้ดังต่อไปนี้

1. โครงการปรับปรุงประชาสัมพันธ์หอกระจายข่าว โดยการซ่อมแซมหอกระจายข่าวเดิมให้กลับมา มีสภาพใช้ได้ตามเดิม เพื่อเป็นการขับเคลื่อนโครงการต่างๆ ที่จะตามมาให้บรรลุเป้าหมาย
2. โครงการลดปริมาณขยะก่อนนำไปกำจัด (Reduce) ที่ต้องส่งเข้าไปทำลายด้วยระบบต่างๆ ให้น้อยที่สุด สามารถนำขยะเหล่านี้กลับมาใช้ประโยชน์ที่ ึ่งในส่วนของการใช้ซ้ำและ การแปรรูปเพื่อนำกลับไปใช้ใหม่ (Reuse & Recycle) รวมถึงการกำจัดที่ได้ผลพลอยได้ เช่น ปุ๋ยหมัก หรือพลังงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้
 - 2.1 การลดปริมาณขยะ (Reduce) การดำเนินงานเพื่อลดปริมาณการผลิตขยะ โดยใช้ผลิตภัณฑ์ชนิดเติม (Refill) เพื่อลดการทิ้งบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการเลือกใช้สินค้าที่มีคุณภาพ
 - 2.2 จัดระบบการรีไซเคิล(Recycle) เพื่อนำไปสู่การแปรรูปใหม่การรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่รู้จักการคัดแยกขยะและนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ พร้อมกับประสานงานกับร้านค้าของเก่า เพื่อรับซื้อสินค้ารีไซเคิล ก็จะทำให้ปัญหาขยะในชุมชนนั้นลดลงและทำให้ชาวบ้านเกิดรายได้ในการนำขยะดังกล่าวไปขาย
3. โครงการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ เนื่องจากมีเศษอาหาร เศษผัก และผลไม้เกิดขึ้นในระดับครัวเรือน เนื่องจากประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์เป็นส่วนใหญ่ จึงได้เสนอการศึกษาดูงานการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ซึ่งงบประมาณในส่วนนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้ให้ทำเรื่องเสนอขอของบประมาณในลำดับต่อไป
4. โครงการเตาเผาขยะชุมชนขนาดเล็ก จากการทำผู้วิจัย ได้เคยลงสัมภาษณ์ประชาชน ในหมู่บ้าน ตลอดจนการจัดเวทีในครั้งนี้โครงการที่ชาวบ้านอยากให้มีก็คือ โครงการเตาเผาชุมชนขนาดเล็ก เพื่อรองรับปริมาณขยะที่ไม่สามารถจัดการได้เองหลังจากทำการลดปริมาณขยะ ในครัวเรือนได้ในระดับหนึ่ง และเมื่อผู้วิจัยได้สอบถามถึงค่าใช้จ่ายหากต้องมีการจัดสร้าง เตาเผาชุมชนนั้น พบชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเต็มใจที่จะทำการเก็บค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากร มาดำเนินการและคอยดูแลรักษาเตาเผาขยะอีกด้วย และประมาณ 1 สัปดาห์ก่อนที่ผู้วิจัยจะลงไปตามดำเนินการจัดเวทีนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรีได้ลงพื้นที่ชุมชนวังด้ง หมู่ 1 แห่งนี้ และเสนอให้ทำเรื่องของงบประมาณหากต้องการสร้างเตาเผาขยะชุมชนหรือหากต้องการงบประมาณในด้านอื่นๆ

9. ข้อเสนอแนะ

- 1) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในการหาค่าองค์ประกอบขยะตลอดปี และควรทำการเก็บตัวอย่างในฤดูกาลต่างๆ เช่น ช่วงฤดูกลาง ฤดูร้อน ฤดูฝน ช่วงฤดูผลไม้ม ฤดูร้อน เป็นต้น เพื่อพิจารณาว่าช่วงฤดูกาลใดมีองค์ประกอบขยะอย่างไร และค่าเฉลี่ยตลอดปีเป็นอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้การจัดการขยะมีความชัดเจนและถูกต้องมากขึ้น
- 2) ขยะอันตราย มีวิธีการจัดการขยะหรือของเสียอันตรายภายในบ้านเรือนและชุมชน ได้แก่ ควรเลือกซื้อและเลือกใช้สินค้าเท่าที่จำเป็น สินค้าหลากหลาย เช่น ถ่านไฟฉายสูตรไม่ผสมสารปรอท ตู้เย็นฉลากเขียว ใช้สารสกัดจากธรรมชาติหรือสมุนไพรแทนการใช้สารเคมี ใช้สินค้าซ้ำใหม่ เช่น ถ่านไฟฉายที่ชาร์จใหม่ได้ เพื่อลดปริมาณภาชนะบรรจุและต้องไม่ทิ้งของเสียอันตรายปนกับขยะมูลฝอยทั่วไปลงพื้น หรือแหล่งน้ำ ควรแยกเก็บไว้ในภาชนะที่ไม่รั่วซึมและมีฝาปิดเพื่อไปกำจัดด้วยวิธีพิเศษต่อไป สำหรับการกำจัดขยะอันตราย ควรมี การจัดสร้างสถานีขนถ่ายขยะหรือของเสียอันตรายเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและคัดแยกของเสียอันตราย นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ ขององค์การบริหารส่วนตำบลวังด้ง เพื่อรับผิดชอบและส่งเสริมให้ความรู้กับประชาชน ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะและของเสียอันตรายอย่างถูกวิธี

3) เจ้าภาพหลัก ในการเข้าร่วมเวทีของผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนวังคังนั้น แม้ว่าจะได้มีการสรุปจากเวที 4 โครงการด้วยกัน ได้แก่ โครงการปรับปรุงหอกระจายข่าว โครงการลดปริมาณขยะที่ต้นทาง โครงการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ โครงการเตาเผาชุมชนขนาดเล็ก แต่กลับพบว่า ทุกโครงการ ยังไม่มีเจ้าภาพหลักที่เด่นชัด จึงเป็นการผลักภาระให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลวังคัง ซึ่งความยั่งยืนในการดำเนินการสำหรับการแก้ปัญหาขยะชุมชนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และมีบทบาทเท่าๆ กัน ไม่ใช่ผลักภาระให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเท่านั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่ว่าโครงการดังกล่าวควรมีเจ้าภาพหลักและเจ้าภาพรอง

4) จากโครงการลดปริมาณขยะต้นทางและโครงการหมักปุ๋ยหมักชีวภาพนั้น สามารถรวมทั้ง 2 โครงการเข้าด้วยกันได้ เพื่อลดค่าใช้จ่ายและลดขั้นตอนในการปฏิบัติ หากคัดแยกขยะโดยลำพัง ปริมาณขยะอาจจะน้อยลงแต่อาจจะต้องใช้ต้นทุนในการเก็บขนเพื่อขนส่งขยะไปทิ้ง และใช้เวลาในการกำจัดนาน หากมีการดำเนินการใช้บทเรียนของความสำเร็จของพื้นที่ ได้แก่ โครงการธนาคารขยะมาปรับใช้กับชุมชนวังคังก็สามารถทำให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งได้ และยังช่วยลดต้นทุนการขนส่งและลดระยะเวลาในการดำเนินการได้อีกทางหนึ่ง

5) ความเข้มแข็งหรือศักยภาพของความเป็นผู้นำของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลวังคังตลอดจนการประชาสัมพันธ์ทางงบประมาณจากในและนอกชุมชน ในส่วนนี้จะแตกต่างจากพื้นที่ที่ได้ทำการถอดบทเรียนในระดับเทศบาลและระดับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะพื้นที่ในระดับเทศบาล ซึ่งมีความเด่นชัดด้านการสร้างเครือข่ายจากในและนอกชุมชน หากชุมชนวังคังเองนำวิธีการสร้างเครือข่ายจากบทเรียนข้างต้น มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และบุคลากรของตน ก็จะทำให้ชุมชนวังคังสามารถสร้างเครือข่ายจากในและนอกชุมชน ได้และในอนาคตหากมีการจัดกิจกรรมและโครงการจัดการปัญหาขยะ โครงการต่างๆ เหล่านี้ก็จะมีส่วนช่วยส่งเสริมการรองรับกิจกรรมต่างๆ ได้ ซึ่งถือได้ว่าชุมชนวังคังเกิดความเข้มแข็งในการจัดการปัญหาขยะชุมชนของตนได้เป็นอย่างดี และสามารถนำไปเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. คู่มือการลด คัดแยก และการใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยสำหรับเยาวชน. สมาคมศูนย์ข่าวเยาวชนไทย, 2551.

ชัยอนันต์ สมุทวณิชและคณะ. ธรรมชาติของการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม.

กรุงเทพฯ : สายธาร, 2544.

ไพจิตร วสันตเสนานนท์ และคณะ. “โครงการศึกษาวิจัย การจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านเมืองบัว

อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด”, 2548.

สุลวัลย์ พลายน้อย. “วิธีการถอดบทเรียน โครงการพัฒนาชุมชนน่านวิธีการถอดบทเรียนและสังเคราะห์ความรู้”

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล, 2549.

สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.